

Svenska
Jägareförbundet

ÅTERRAPPORTERING 1/7 2023–30/6 2024

Viltprovtagning

(NV-00322-22)

FOTO: ERIK MANDRE/MOSTPHOTOS

Svenska Jägareförbundet

Återrapportering 1/7 2023-30/6 2024 gällande avtal om Viltprovtagning (NV-00322-22) mellan Naturvårdsverket och Svenska Jägareförbundet.

Nedan följer Svenska Jägareförbundets (förbundets) skriftliga redogörelse om uppdragets genomförande under föregående jaktår. Redovisningen följer Naturvårdsverkets numrering i gällande kravspecifikation (3.1, 3.3, 3.4) i grundavtalet. Punkter som återkommer på flera ställen i kravspecifikationen redovisas under 3.1. Redovisningen beaktar de krav som ska uppfyllas enligt kravspecifikation (3.2) samt mervärden (4.3.1 Förslag till lösning för viltsjukdomsövervakning).

3.1 UPPDRAGSBESKRIVNING

Uppdragets övergripande syfte är att stimulera och underlätta för jägare att delta i viltsjukdomsövervakningen som bedrivs av Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

3.1.1 ÖVERGRIPANDE BESKRIVNING

Förbundet har redan innan uppdraget Viltprovtagning startade 1 juli 2022 bedrivit verksamhet i syfte att öka jägarkårens bidrag till viltsjukdomsövervakningen. Exempelvis har förbundet informerat om viltsjukdomar, inklusive hur jägare kan bidra genom att rapportera fynd av fallvilt till SVA. Fallvilt är upphittat dött vilt där dödsorsaken inte är uppenbar. Därtill kan jägare rapportera in vilt som avlivats på grund av det uppvisar tecken på sjukdom, samt fällt vilt som vid urtagning och omhändertagande visar sig ha misstänkt sjukliga förändringar på kropp och organ. Förbundet har också verkat för att jägare ska bidra till riktade viltprovtagningsinsatser, bland annat genom att informera om dessa samt fördela provmaterial till jägare.

Uppdraget Viltprovtagning innebär att förbundets verksamhet rörande viltsjukdomsövervakning omformats för att passa en ny avtalad struktur, samt att verksamheten ska vidareutvecklas i samarbete med i första hand SVA, men också med andra berörda aktörer. I föreliggande årsrapport redovisas översiktligt, i enlighet med avtalet, förbundets organisation och verksamhet rörande:

- Geografisk täckning över hela Sverige.
- Utlämningsställen.
- Kontaktpersoner/koordinatorer.
- Tillgång till aktuella kontaktuppgifter.
- Information.
- Samverkan med myndigheter och utvecklingsarbete.
- Avstämningsmöten.
- Avvikelser vid genomförande av uppdraget.
- Utvecklings- och förbättringsförslag i prioritetsordning samt identifierade risker.

Sammanfattningsvis har förbundet under uppdragets andra verksamhetsår i linje med avtalet verkat för att stimulera och underlätta för jägare att delta i viltsjukdomsövervakningen.

Svenska Jägareförbundet

Förbundets rikstäckande organisation har tillhandahållit 29 utlämningsställen för SVA:s material. Materialet ska kunna hämtas ut från utlämningsställena och användas för att skicka in dött vilt samt prover från dött vilt. Det finns två utlämningsställen per län i de åtta ytmässigt största länen och ett per län i övriga län. I varje län har förbundet 2-3 kontaktpersoner/koordinatorer gentemot SVA och enskilda jägare. SVA har fortlöpande tillgång till aktuella kontaktuppgifter.

Förbundet har via webbsidor/tidningar, sociala medier, riktade utskick samt vid olika sammankomster och utbildningar informerat jägare om viltsjukdomar, behovet av att bidra till fallviltundersökningen samt hur man gör detta. Förbundet har samverkat med SVA och andra relevanta myndigheter och genomfört det årliga avstämningsmötet.

Förbundet föreslår ett antal utvecklings- och förbättringsförslag i prioritetsordning. Enligt avtalet är ett centralt mål att skapa en flexibel samverkansorganisation för viltprovtagning. Den högst prioriterade förbättringen vore att avveckla den "passiva" utlämningen av SVA-material från fasta utlämningsställen, som bygger på en geografiskt oflexibel struktur som i nuläget knappt nyttjas av SVA, till förmån för "aktiva" och behovsstyrda material-distribueringsinsatser som förbundet erfar att SVA och andra myndigheter efterfrågar. En framtida flexibel samverkansorganisation kan istället bygga på anpassningsbara mänskliga koordinatörer som kan styra såväl information som utlämning och distribuering av material till en specifik region, eller till kontakter som finns på rätt plats, beroende på vilken undersökning och vilka prover det handlar om.

Förbundet föreslår att informationsdelen av uppdraget ska behållas då den fungerar mycket bra och kan bidra till att upprätthålla medvetenheten om att fynd av självdött vilt bör rapporteras till SVA, vilket krävs för att upprätthålla den generella viltsjukdomsövervakningen i Sverige.

FOTO RÅDJURSDIARRÉ: JAN HENRICSON/SVENSK JAKT

Svenska Jägareförbundet

3.1.1 GEOGRAFISK TÄCKNING ÖVER HELA SVERIGE

Enligt avtalet förväntas förbundet tillhandahålla en organisation med god geografisk täckning över hela Sverige. Förbundet är rikstäckande med avseende på såväl tjänstemanna- som medlemsorganisation.

För Sveriges samtliga län har förbundet personal stationerad i det län de ansvarar för eller angränsande län, vilket säkerställer en god lokalkunskap och förankring. Administrativt hör personalen till något av förbundets 13 kontor/lokaler som är spridda från Kristianstad i syd till Luleå i norr (se Fig 1 på nästa sida). Förbundets nationella kansli ligger på Öster Malma i Södermanland och har personal med nationella eller internationella verksamhetsområden samt personal som ger administrativt stöd för organisationen som helhet.

Medlemsorganisationen bestod jaktåret 2023/2024 av 152 000 medlemmar som med avseende på lokal verksamhet tillhörde någon av totalt omkring 300 jaktvårdskretsar. Antalet kretsar varierar något över tid. Jaktvårdskretsen utgör genom sin verksamhet en lokal samlingspunkt som även kan fungera som kontaktyta gentemot jägare i allmänhet.

På regional nivå består organisationen av 22 länsföreningar. De flesta län i Sverige motsvaras av en länsförening, med undantag av Jämtland och Västernorrland som tillsammans utgör Mittnorrland, samt Västra Götaland som består av tre länsföreningar som till stor del återspeglar tidigare länsindelning (Västra Götaland Väst, Skaraborg och Södra Älvsborg).

Förbundet har ett antal rikstäckande verksamheter som organiseras av anställd personal och nätverk av frivilliga. Ett exempel är Svenska Jägareförbundet – Invasiva arter. Utöver fast anställd personal har Invasiva arter ett nätverk av särskilt utbildade arvoderade jägare som bland annat genomför spårning och viltkamerauppföljning, vilket skapar förutsättningar för en rikstäckande förvaltning av invasiva främmande landlevande ryggradsdjur. Ett annat exempel är organisationen av den frivilliga delen av NVR:s trafikeftersöksorganisation som syftar till att minimera lidandet för trafikskadat vilt genom ett rikstäckande nätverk av eftersöksekipage (eftersöksjägare med hund).

Sammanfattning

Förbundet har genom sin geografiska täckning de förutsättningar som krävs för att kunna utföra uppdraget Viltprovtagning i Sveriges samtliga län, exempelvis med avseende på utlämningsställen och kontaktpersoner/koordinatorer som ska finnas enligt avtalet.

Svenska Jägareförbundet

3.1.1 UTLÄMNINGSSTÄLLEN

Enligt avtalet förväntas förbundet till enskilda jägare vidare distribuera material som ska tillhandahållas av SVA och som ska användas vid insamling och paketering av dött vilt, eller delar av dött vilt, som ska skickas till SVA för analys. Förbundet förväntas informera de enskilda jägarna om hur insamling och vidare transport till SVA går till. För ändamålet ska förbundet ha utlämningsställen för SVA-material knutna till sig; minst två per län i de till ytan största länen (Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland, Dalarna, Gävleborg, Värmland och Västra Götaland) samt minst ett utlämningsställe per län i resterande län.

Syftet med utlämningsställena är att de ska komplettera SVA:s viltsjukdomsövervakning via fallviltundersökningen. Fallviltundersökningen är en generell sjukdomsövervakning som bygger på att jägare och allmänhet som påträffar vilt som dött av icke uppenbara orsaker (så kallat fallvilt), alternativt observerar vilt som uppvisar sjukdomstecken eller noterar potentiellt sjukliga förändringar hos fäلت vilt i samband med urtagning och omhändertagande, kan rapportera detta till SVA via telefon eller webbformuläret "rapporteravilt".

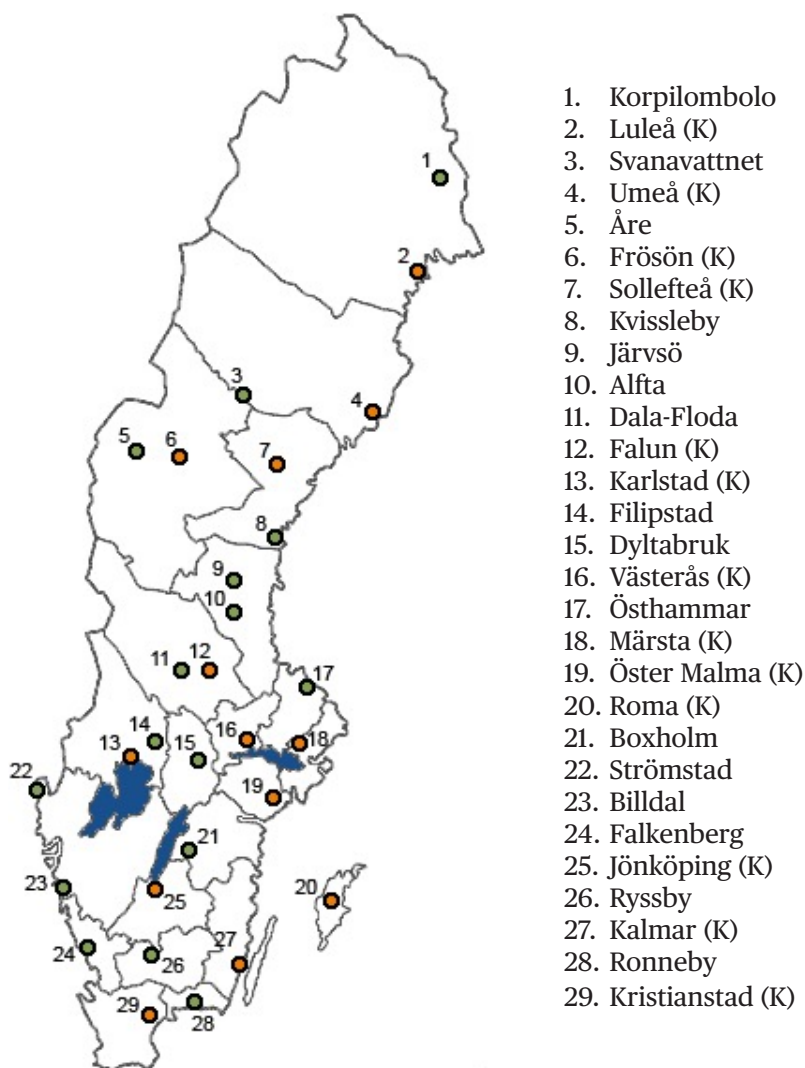

Fig 1. Geografisk täckning under 2023/2024.

Röda punkter är förbundets kontor (K) som också utgör utlämningsställen för SVA-material. Gröna punkter är ytterligare utlämningsställen knutna till förbundet. Totalt finns 29 utlämningsställen.

Svenska Jägareförbundet

Utifrån rapporten bedömer SVA om djuret bör undersökas. Det kan bero på vilka sjukdomstecken djuret uppvisar, vilken art det handlar om, samt det redan kända viltsjukdomsläget. Om djuret bör undersökas kan SVA under telefonsamtalet, eller via kontaktuppgifter som lämnats i "rapporteravilt", be rapportören skicka in djuret eller delar av det. Om rapportören kan tänka sig bidra på detta sätt skickar SVA ut material för att utan kostnad kunna skicka in djuret/prover. Genom rapporter av upphittat fallvilt i kombination med analyserat fallvilt kan viltets hälsotillstånd och sjukdomar i Sverige följas.

Utlämningsställena ska komplettera SVA:s materialdistribuering genom att rapportörer som kontakter SVA och får besked om att prover ska skickas in kan erbjudas att själv hämta ut materialet på ett av förbundets utlämningsställen istället för att invänta ett postpaket från SVA. För att SVA ska kunna erbjuda detta alternativ ska förbundet säkerställa att SVA har tillgång till aktuella kontaktuppgifter till utlämningsställena (se 3.1.1 Tillgång till aktuella kontaktuppgifter).

Förbundet har under jaktåret 2023/2024 upprätthållit ett nätverk om totalt 29 utlämningsställen för SVA-material. I linje med avtalet finns två utlämningsställen i de åtta till ytan största länen och ett utlämningsställe vardera i resterande 13 län. Utlämningsställen finns på förbundets 13 kontor/lokaler samt hos jägare (privatpersoner) knutna till förbundet (Fig.1). Jägarna som förestår förbundets utlämningsställen är rekryterade bland aktiva inom nätverket Svenska Jägareförbundet - Invasiva arter.

Vid rekryteringen eftersträvades en god geografisk spridning. Ett utlämningsställe som representerar Västerbotten (nr. 3 i Fig.1) ligger nästan på länsgränsen Jämtland-Västerbotten, vilket godkänns av Naturvårdsverket (se Återrapportering 1/7 2022-30/6 2023).

Den som förestår ett av förbundets utlämningsställen är kontaktperson gentemot SVA och enskilda jägare. Utlämningsansvarig ska lagerhålla material som tillhandahålls av SVA. Utlämningsansvarig ska lämna ut material till jägare och andra privatpersoner som av SVA fått besked om att prover ska skickas in och som vill hämta material. Vid behov ska utlämningsansvarig även ge stöd genom att svara på frågor och informera om hur man går till väga när man ska skicka in prover. Utlämningsansvarig måste vara enkelt nåbar via telefon/e-post. Utlämningsansvarig ska också beställa nytt material från SVA om det tar slut samt rapportera mängden utlämnat material till nationellt ansvarig för Viltprovtagning på förbundet.

För att upprätthålla och stärka kompetensen hos dem som förestår förbundets utlämningsställen har förbundet i samråd med SVA beslutat att årligen hålla ett digitalt seminarium. Seminariet genomfördes i maj 2024 på temat "Aktuella viltprojekt" med Caroline Bröjer, statsveterinär på SVA. Till seminariet bjöds både utlämningsansvariga och förbundets jaktvårdskonsulenter in. Seminariet spelades in så att den som inte kunde närvara skulle ha möjlighet att se det i efterhand. Förbundet har skapat ett separat digitalt rum med personlig inloggning för utlämningsansvariga där information om uppdraget samlas, inklusive filmer från seminarierna.

Svenska Jägareförbundet

Förbundet har från utlämningsställena fått information om verksamheten under jaktåret 2023/2024. I likhet med föregående jaktår (se Återrapportering 1/7 2022-30/6 2023) så används utlämningsställena knappt alls. Några av förbundets kontor har lämnat ut material vid enstaka tillfällen, men merparten av kontoren samt de utlämningsställena som förestås av jägare har inte fått några förfrågningar förmedlade via SVA, och de har följaktligen inte lämnat ut något material.

Förbundet konstaterar emellertid att det finns en efterfrågan på andra typer av insatser som inte ingår i det upphandlade uppdraget. Exempelvis har förbundets jaktvårdskonsulenter under jaktåret 2023/2024 fördelat provtagningskit från SVA till jägare för att stimulera till att prover skickas in till SVA:s riktade övervakning av rävens dvärgbandmask. Hösten 2023 skickade SVA extra provtagningsmaterial för afrikansk svinpest till förbundets kontor för vidare distribution till förbundets länsansvariga konsulenter, så att de vid behov skulle kunna bistå med att ta prov från vildsvin som hittats självdöda. I samband med ett harpestuttbrott i norra Sverige har konsulenter informerat särskilt om hur upphittade harar kan hanteras för att minimera smittrisen, samt i en del fall bistått privatpersoner genom att ta hand om och skicka in hararna till SVA. Några konsulenter har bistått SVA med att ta spillningsprov på rådjur som referensmaterial till SVA:s pågående studie om diarré hos rådjur. Konsulenter har även bistått Stockholms och Uppsala universitet genom att fördela provtagningskit för älg respektive ripa till utvalda jägare/jaktlag, då universiteten på uppdrag av Naturvårdsverket organiserat övervakning av genetisk mångfald hos dessa arter.

Förbundet erfar alltså att det inte finns någon egentlig efterfrågan på den typ av materialutlämning från fasta utlämningsställena som upphandlats av Naturvårdsverket. Däremot finns en efterfrågan från såväl SVA som andra myndigheter på en mer aktiv materialdistribution som inte ingår i det avtalade uppdraget. Förbundet föreslår därför att viltprovtagningsverksamheten skulle kunna förbättras genom en avveckling av de fasta utlämningsställena till fördel för en mer aktiv materialdistribution (se 3.4 Identifierade utvecklings- och förbättringsförslag).

Sammanfattning

Förbundet har i linje med avtalet tillhandahållit 29 utlämningsställena för SVA-material. Förbundet har därutöver verkat för att stärka kompetensen kring viltsjukdomar och viltprovtagning hos dem som förestår utlämningsställena. Förbundets sammanställning av utlämningsverksamheten visar att den avtalade tjänsten knappt används av SVA. Förbundet föreslår därför att verksamheten utvecklas från nuvarande passiva materialutlämning från fasta utlämningsställena till en mer flexibel och aktiv materialdistribution, exempelvis aktiv fördelning av provtagningsmaterial till jägare.

Svenska Jägareförbundet

3.1.1 KONTAKTPERSONER/KOORDINATORER

Enligt avtalet ska förbundet ha minst två personer per län knutna till sig som är kontaktpersoner/koordinatorer i förhållande till SVA och enskilda jägare och som verkar för insamling av dött vilt.

Förbundet har under jaktåret 2023/2024 haft en organisation av kontaktpersoner/koordinatorer där det finns en länsansvarig jaktvårdskonsulent som kontaktperson med koordinerande ansvar för viltprovtagningsverksamheten i varje län, samt minst en kontaktperson som är utlämningsansvarig för ett utlämningsställe. Organisationen bygger i första hand på anställd personal, men de utlämningsansvariga kontaktpersonerna har kompletterats med jägare knutna till förbundet via nätverket Svenska Jägareförbundet - Invasiva arter (se 3.1.1. Utlämningsställen).

I samtliga mindre län finns totalt två kontaktpersoner per län; koordinerande länsansvarig konsulent samt en person som förestår länets utlämningsställe.

I de till ytan åtta största länen ska det finnas två utlämningsställen per län och det finns därför 2-3 kontaktpersoner/koordinatorer. I sex län finns tre kontaktpersoner per län; en koordinerande länsansvarig konsulent, en föreståndare för utlämningsstället på förbundets kontor, och en jägare (privatperson) som förestår det andra utlämningsstället. Detta gäller Västra Götaland, Värmland, Gävleborg, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten. I de två resterande länen - Dalarna och Jämtland - finns två kontaktpersoner per län; en länsansvarig konsulent som koordinerar verksamheten och förestår utlämningsstället på förbundets kontor, samt en jägare som förestår det andra utlämningsstället. Huruvida länsansvarig konsulent förestår utlämningsstället på förbundets kontor beror på i vilken utsträckning konsumenten har sin dagliga arbetsplats på kontoret.

Länsansvarig konsulent verkar för insamling av fallvilt/prover genom att koordinera viltprovtagningsverksamheten i länet, exempelvis information om viltsjukdomar och vikten av att rapportera fynd av fallvilt till SVA. I detta arbete kan konsumenten vid behov även ta stöd av eller fördela arbetsuppgifter till kollegor i länet. Informationsinsatserna syftar till att ge jägare en ökad kännedom om viltsjukdomar, viltprovtagning och viltsjukdomsövervakning, vilket kan stimulera jägares bidrag till övervakningen.

Utlämningsansvarig kontaktperson verkar för insamling av fallvilt/prover genom att förestå ett utlämningsställe för SVA-material. Det innebär främst att på förfrågan låta enskilda jägare hämta material som ska användas för att skicka in prover till SVA samt genom att svara på frågor om viltsjukdomar och hur man rent praktiskt går tillväga för att skicka in proverna.

Via kontaktlistan som förbundet tillhandahåller kan SVA ta direktkontakt med såväl länsansvariga konsulenter och personer som förestår utlämningsställen, exempelvis för att förmedla information som bör spridas till jägare.

Svenska Jägareförbundet

I likhet med de fasta utlämningsställena (se 3.1.1 Utlämningsställena) så erfar förbundet att SVA under jaktåret 2023/2024 inte nyttjat möjligheten att ta direktkontakt med en stor del av kontaktpersonerna. De länsansvariga konsulenterna har emellertid en nyckelroll i förbundets arbete med viltsjukdomsövervakning. Detta gäller både verksamhet inom uppdraget Viltprovtagning, och när förbundet får förfrågningar/uppdrag från SVA eller andra myndigheter som inte ingår i det avtalade uppdraget, exempelvis att göra insatser kring riktad viltsjukdomsövervakning (se 3.4 Identifierade utvecklings- och förbättringsförslag).

Den länsansvariga koordinatören utgör en flexibel mänsklig knutpunkt som kan styra informations- och provtagningsinsatser till en specifik region, eller till kontakter som finns på rätt plats, beroende på vilken undersökning och prover det handlar om. Förbundet föreslår därför att antalet kontaktpersoner/koordinatorer kan minskas till en koordinator per län, vilket skulle förbättra funktionaliteten samtidigt som blir tydligare för SVA och enskilda jägare vem som ska kontaktas, vilket också skulle kunna öka direktkontakten mellan SVA och kontaktpersonen/koordinatören för respektive län (se 3.4 Identifierade utvecklings- och förbättringsförslag).

Sammanfattning.

Förbundet har i enlighet med avtalet minst två personer per län knutna till sig som är kontaktpersoner/koordinatorer i förhållande till SVA och enskilda jägare. En kontaktperson/koordinator kan endera vara länsansvariga koordinator för viltprovtagningsverksamhet och/eller förestå ett utlämningsställe för SVA-material. Kontaktpersoner/koordinatorer verkar genom sina uppdrag för insamling av prover från dött vilt. Förbundet föreslår att antalet kontaktpersoner/koordinatorer kan minskas till en per län med ökad funktionalitet och flexibilitet.

FOTO HARPEST: OLLE OLSSON/SVENSK JAKT

Svenska Jägareförbundet

3.1.1 TILLGÅNG TILL AKTUELLA KONTAKTUPPGIFTER

Enligt avtalet ska förbundet fortlöpande säkerställa att SVA har tillgång till aktuella kontaktuppgifter för att kunna nå kontaktpersoner/koordinatorer.

Förbundet har under jaktåret 2023/2024 upprätthållit ett externt digitalt rum som är tillgängligt för relevant personal på förbundet samt för SVA-personal genom personlig inloggning. I det externa rummet finns ett dokument med kontaktuppgifter (namn, e-post, telefonnummer) till länsansvariga kontaktpersoner/koordinatorer för viltprovtningsverksamhet, samt till kontaktpersoner som förestår ett utlämningsställe för SVA-material som ska användas för att skicka in prover från dött vilt (namn, e-post, telefonnummer och postadress). Kontaktuppgifterna uppdateras fortlöpande av förbundet så snart förändringar sker. Via det externa rummet har SVA kontinuerlig tillgång till den senast uppdaterade kontaktlistan, inklusive e-postlistor.

Utöver avtalade kontaktpersoner/koordinatorer har förbundet en nationellt ansvarig för viltprovtagning, samt tre regionalt ansvariga som representerar norra, mellersta och södra Sverige. På kontaktlistan finns kontaktuppgifter även till dessa för situationer då SVA har behov av kontaktpersoner på mer övergripande geografisk nivå.

Regionala kontaktpersoner kan också användas av SVA om en akut situation uppstår i ett läge då en länsansvarig kontaktperson inte är i tjänst, till exempel på grund av kortvarig sjukdom eller semester. Då kan SVA kontakta regionansvarig för att få en alternativ kontakt i länet. Vid långvariga vakanser, exempelvis föräldraledighet eller i samband med nyrekrytering, uppdaterar förbundet kontaktlistan med kontaktuppgifter till en tillförordnad kontaktperson.

Lösningen där kontaktlistan finns tillgänglig för både förbundet och SVA via ett externt rum innebär att båda parter fortlöpande har tillgång till den aktuella versionen. Lösningen används dessutom för att undvika att listan skickas med mejl, då den innehåller personuppgifter som kan vara känsliga. Det gäller framför allt kontaktinformation med hemadress till jägare knutna till förbundet, eftersom jägare som grupp kan förväntas förvara jaktvapen i hemmet. Kontaktlistan ska av samma skäl inte publiceras. Personuppgifter som inte längre är aktuella raderas.

Sammanfattning

Förbundet tillhandahåller aktuella kontaktuppgifter till kontaktpersoner/koordinatorer via ett digitalt rum som SVA:s personal har inloggning till.

Svenska Jägareförbundet

3.1.1 INFORMATION

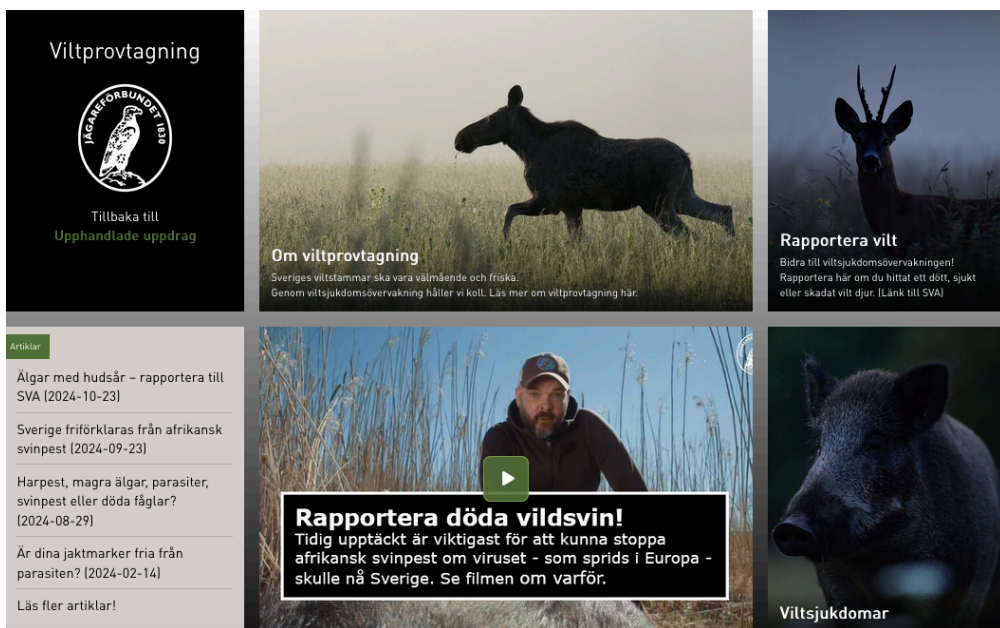
Enligt avtalet ska förbundet informera enskilda jägare om behovet av att samla in fallvilt eller prover från dött vilt för viltsjukdomsövervakning, samt om hur insamling och transport till SVA löses praktiskt. Informationen ska innehålla riktade utskick till jägare, samt information via hemsidor/tidningar eller annan liknande envägskommunikation.

Information via hemsidor

Förbundets webbplats hade under 2023 totalt 1 666 000 unika besökare som gjorde 2 944 000 besök/sessioner. Det visar att information kring olika ämnen på förbundets webbplats har potential att utöver förbundets medlemmar nå många enskilda jägare och därtill en bred allmänhet.

För uppdraget Viltprovtagning har förbundet skapat en ingångsportal på webbplatsen (<https://jagareforbundet.se/var-verksamhet/upphandling/viltprovtagning/>) som samlar information om viltsjukdomar och viltprovtagning, inklusive:

- Information om viltprovtagningens roll i den generella viltsjukdomsövervakningen (fallviltundersökningen) som används för att följa viltsjukdomsläget i Sverige, samt om hur jägare kan bidra till övervakningen genom att rapportera fynd av fallvilt till SVA och genom viltprovtagning.
- Information om de viltsjukdomar som varit mest aktuella för jägare i Sverige på senare tid, genom att utbrott förkommit hos jaktbara viltarter och/eller genom att de varit föremål för mer omfattande viltprovtagningsinsatser där jägare specifikt involverats.
- Nyheter som rör viltsjukdomar och viltprovtagning som publicerats på förbundets webbplats de senaste åren.
- Direktlänk till SVA:s webbformulär "rapporteravilt" där jägare kan rapportera fynd av fallvilt, samt länkar till myndigheters övergripande information om viltsjukdomar.

Svenska Jägareförbundet

Förbundet bedömer att information om viltsjukdomar i sig kan bidra till att ge enskilda jägare kännedom om möjligheten av att bidra till viltsjukdomsövervakningen genom rapportering och viltprovtagning. Informationen på förbundets webbsidor är tänkt att komplettera motsvarande information på olika myndigheters webbplatser genom att fokusera på det som kan vara viktigt för enskilda jägare att känna till, samt genom att informationen finns tillgänglig via en kanal som jägare i hög grad besöker.

Sedan tidigare år har förbundet stående sidor om afrikansk svinpest, chronic wasting disease (CWD, avmagringssjuka hos hjortvilt), mjältbrand, rävens dvärgbandmask och salmonella hos vildsvin. Under 2023/2024 har sidorna uppdaterats fortlöpande vid behov. Efter samråd med berörda myndigheter vid uppdragets årsmöte (se 3.1.1. Samverkan med myndigheter och utvecklingsarbete) så prioriterade förbundet under jaktåret 2023/2024 att lägga till sidor om fågelinfluensa och harpest (tularemi). Högpatogeta varianter av fågelinfluensa har haft flera utbrott i Sverige på senare år. Det är viktigt att övervaka sjukdomen och rapportera fynd av döda vilda fåglar. Av försiktighetsskäl bör man undvika att hundar kommer åt döda fåglar i områden där utbrott pågår, eftersom hundar i sällsynta fall kan smittas, och man bör undvika att jaga i områden med utbrott. Harpest har återkommande utbrott i norra Sverige och kan smitta människor, oftast via myggbett, men jägare som hanterar döda harar är en riskgrupp. Harpestens utbredning har dessutom ökat och den finns nu även i södra Sverige.

I september 2023 upptäcktes det första utbrottet av afrikansk svinpest i Sverige genom att jägare i Fagersta rapporterade till SVA att vildsvin hittats döda samt skickade in prover. Utbrottet medförde en kraftigt ökad efterfrågan från jägare på information, inte bara om virusbekämpningen och de restriktioner insatserna innebar, utan också om sjukdomen i sig och viltsjukdomsövervakningen. Efterfrågan på information omfattade inte bara i det drabbade området kring Fagersta utan efterfrågan ökade kraftigt också i det mer vildsvinstäta södra Sverige.

För att möta den nationella efterfrågan på information så omstrukturerades förbundets stående webbsida om afrikansk svinpest i september 2023 till en startsida med ingångar till flera webbsidor samt informationsblock som successivt utökades. Där fanns under resterande del av jaktåret 2023/2024 information om bland annat afrikansk svinpest i sig, bekämpningsåtgärder, rapportering av döda vildsvin, aktuella ”frågor och svar”, samt en nyhetssamling. Tack vare en framgångsrik bekämpning kunde Sverige åter förklaras fritt från afrikansk svinpest i september 2024, varvid den stående informationen återigen uppdaterades och information som inte längre var aktuell togs bort.

Bekämpning av afrikansk svinpest – insatser som inte ingick i Viltprovtagningsuppdraget
Under utbrottet av afrikansk svinpest 2023/2024 deltog Svenska Jägareförbundet aktivt i bekämpningen av viruset i Fagersta. Denna verksamhet omfattades inte av förbundets uppdrag Viltprovtagning, utan finansierades genom separata medel från Jordbruksverket. Uppdraget från Jordbruksverket innebar att förbundet samverkade med berörda myndigheter, framför allt SVA och Jordbruksverket. Förbundet arbetade bland annat med att planera, koordinera och genomföra insatser i fält, däribland storskaliga kadaversök och smittskyddsavlivning som till största delen utfördes av lokala jägare. I verksamheten ingick också lokal information som rörde det drabbade området med omnejd, samt utbildning av jägarna som deltog i fältarbetet.

Svenska Jägareförbundet

Information via nyheter/sociala medier/tidningar

Utöver den stående informationen om viltsjukdomar och viltprovtagning på förbundets webbplats så publicerar förbundet nyhetsartiklar om den fortlöpande viltsjukdomsövervakningen samt aktuella händelser. Artiklarna sprids också via förbundets sociala medier (Facebook).

Förbundet har under 2023/2024, i samråd med SVA, fokuserat på att informera om den till och med augusti 2024 pågående övervakningen av rävens dvärgbandmask. En artikel har återpublicerats vid ett par tillfällen för att påminna om att övervakningen fortfarande pågår. Följande artiklar publicerades på förbundets webbplats och/eller spreds via sociala medier:

- Finns parasiten där du jagar eller bor? (2023-07-18)
- Höstjaktstart ger koll på viltets hälsa! Så kan du som jägare bidra. (2023-08-30)
- Finns parasiten där du jagar eller bor? (2023-12-20)
- Sista chansen - Är dina jaktmarker fria från parasiten? (2024-02-14)

Vad gäller aktuella viltsjukdomshändelser präglades jaktåret 2023/2024 av utbrottet av afrikansk svinpest i Fagersta. Förbundet har via nyhetsartiklar informerat fortlöpande om utbrottet och bekämpningen. Eftersom förbundet i samband med utbrottet även fick ett separat uppdrag från Jordbruksverket att delta i bekämpningen (se föregående sida) så har inte alla artiklar en direkt relevans för uppdraget Viltprovtagning, men indirekt kan dessa nyheter bidra till att öka medvetenheten och kunskapen bland jägare om sjukdomen, hur smittan kan spridas, samt vikten av att rapportera eventuella fynd av självdöda vildsvin. Under jaktåret 2023/2024 publicerades följande nyhetsartiklar om afrikansk svinpest på förbundets webb och/eller spreds via sociala medier:

- Afrikansk svinpest upptäckt i Fagersta. (2023-09-06)
- Arbetet med att begränsa afrikansk svinpest i Sverige fortsätter. (2023-09-07)
- Jägareförbundet: Är redo att hjälpa till. (2023-09-08)
- Jägareförbundet deltar i planeringen. (2023-09-08)
- Kan jägare som varit i smittade zonen sprida viruset? (2023-09-12)
- Svar på frågor om afrikansk svinpest. (2023-09-14)
- Ja - du kan fortsätta äta vildsvinsskött. (2023-09-18)
- Okej att ta med hundar utanför smittade zonen. (2023-10-04)
- Snart nytt läge med åtgärder mot svinpesten. (2023-10-17)
- Jägarna fortsätter bekämpa afrikansk svinpest. (2023-11-06)
- Informationsmöten om afrikansk svinpest. (2023-11-09)
- Smittskyddsavlivning för att bekämpa afrikansk svinpest. (2023-11-17)
- Svinpest: Jägarnas insatser avgörande för att zonen minskas. (2023-11-30)
- Jordbruksverket: Välkommen på informationsmöte den 6 december. (2023-12-05)
- Nya datum för informationsträffar ASF. (2023-12-06)
- Fagerstajägare bör få tillbaka pengarna. (2023-12-11)
- Nu lättas restriktionerna i Fagersta. (2024-02-22)
- Ett halvår med afrikansk svinpest. (2024-03-06)
- Sista vildsvinssöken i Fagersta. (2024-05-02)
- Sista sökinsatsen i Fagersta utförd. (2024-05-31)
- Fler restriktioner hävs i smittområdet i Västmanland. (2024-06-05)

Samtliga artiklar finns tillgängliga via viltprovtagningsportalen på förbundets webbplats.

Svenska Jägareförbundet

Utöver nyhetsrapportering via förbundets webb så har förbundets tidning Svensk Jakt rapporterat om viltsjukdomar under jaktåret 2023/2024, inte minst om utbrottet av afrikansk svinpest. Svensk Jakt har en fristående redaktion och tidningens rapportering sker utifrån en av uppdraget oberoende nyhetsvärdering, men Svensk Jakts publikationer utgör en kompletterande informationsspridning som kan påverka vad förbundet väljer att informera om på webben eller via andra kanaler.

Som exempel på detta kan nämnas att Livsmedelsverket i november 2023 kontaktade förbundet och Svensk Jakt för att få hjälp att sprida information till jägare om provtagning av rådjurskött för att mäta cesiumhalten. Svensk Jakt publicerade en nyhetsartikel om möjligheten för jägare att bidra med prover, varför förbundet valde att inte göra det. För att komplettera artikeln i Svensk Jakt gjorde förbundets jaktvårdskonsulenter istället ett utskick till de kretsar som direkt berördes av Livsmedelsverkets förfrågan.

Riktade utskick via Viltdata

Förbundet använder kanalen Viltdata för riktade utskick till representanter för Sveriges jägarkår. Utskick går till samtliga jaktlagsrapportörer som bidrar till förbundets viltövervakning, totalt drygt 11 000 rapportörer under 2023/2024, samt till förbundets jaktvårdskonsulenter. Utskick till rapportörer på Gotland görs via en separat sändlista eftersom Gotland inte har några jaktlag med älgjakt. Personuppgifterna som finns registrerade på Viltdata hanteras enligt GDPR och inaktiva användare gallras automatiskt bort efter två år.

Förbundet gör årligen två ordinarie utskick om Viltprotagning via Viltdata, i regel i slutet av augusti och februari, vilket beslutats genom samråd med berörda myndigheter. Intervallet bedömdes lämpligt för att det normalt kan finnas nyheter att förmedla när det gått ett halvår sedan det senaste utskicket. Att utskicken innehåller ny information, utöver påminnelser om pågående viltprovtagning, kan minska risken att mejlen börjar betraktas som skräppost som inte öppnas. Augusti är en lämplig utskickstid eftersom informationen då kommer inför höstjakterna när många jägare vistas ute i markerna. Februari är lämpligt eftersom många möten med jägare hålls under våren, vilket gör att informationen kan spridas vidare vid dessa möten.

Förbundet gjorde följaktligen, efter samråd med SVA om innehåll, två utskick om viltprovtagning via Viltdata under 2023/2024. I både augusti- och februari låg fokus främst på möjligheten att bidra till SVA:s övervakning av rävens dvärgbandmask som pågick fram till augusti 2024. Utskicken påminde även om vikten av att rapportera själv döda vildsvin och avmagrade hjortdjur till SVA. På nyhetssidan informerade augustiutskicket om det under sommaren 2023 pågående utbrottet av fågelinfluensa där också rödrev smittas, medan februariutskicket även informerade om SVA:s pågående viltprovtagningsprojekt som syftar till att undersöka om diarré hos rådjur kan vara kopplat till parasitförekomst. I utskicken uppmuntrades jaktlagsrapportörerna att sprida informationen vidare i sitt jaktlag.

Svenska Jägareförbundet

Riktade utskick till Viltundersökare

Förbundet håller fortlöpande kursen Viltundersökare för jägare som vill kunna undersöka fäلت vilt som är avsett att levereras till en vilthanteringsanläggning. Utbildningen är granskad av Livsmedelsverket och den syftar till att viltundersökaren vid en första undersökning av djuret ska kunna identifiera potentiellt sjukliga förändringar på organen och alltså reagera om det finns en risk att djuret inte är friskt. Viltundersökarens dokumentation underlättar den besiktning som sedan genomförs på vilthanteringsanläggningen.

Livsmedelsverket tog i samband med utbrottet av afrikansk svinpest i Fagersta fram ett informationsmaterial om sjukdomen, inklusive vilka tecken som kan tyda på att ett vildsvin bär på smittan och hur man som viltundersökare ska agera vid misstanke om smitta. I september skickade förbundet ut detta informationsmaterial till samtliga viltundersökare utbildade av Svenska Jägareförbundet samt till utbildade instruktörer för utbildningen. Utsickket gick till 6 900 personer (2023-09-26).

Riktade utskick som nyhets- och medlemsbrev

Förbundet har ett digitalt nyhetsbrev som skickas till förtroendevalda (krets- och länsordförande) samt förbundets personal, det vill säga personer med en ansvarsfunktion som kan sprida information vidare, samt ett digitalt medlemsbrev. Medlemsbrevet skickas ut till alla medlemmar som uppgett sin mejladress. Båda breven utgör riktade utskick som samlar kortfattad information om viktiga nyheter, samt länkar till de fullständiga nyhetstexterna på förbundets webb, vilket kan uppmuntra till läsning av artiklar som handlar om viltprovtagning och/eller viltsjukdomar.

Under jaktåret 2023/2024 har breven länkat till artiklar som rör:

- Möjligheten att bidra till övervakningen av rävens dvärgbandmask (Nyhetsbrev 2023-08-25), inklusive en intervju med Erik Ågren på SVA om övervakningen (Nyhetsbrev 2024-02-23).
- Information om att den digitala jakttidtabellen för 2023/2024 finns tillgänglig för medlemmar via appen Cardskipper. Utöver aktuella jakttider innehåller jakttabellen övergripande information om viltsjukdomsövervakning och viltprovtagning (Medlemsbrev 2023-09-26).
- Utbrottet av afrikansk svinpest, inklusive SVA:s övervakning av sjukdomen genom provtagning av inrapporterade självdöda vildsvin, var man hittar Jordbruksverkets information, samt möjligheten att se inspelningen av Jordbruksverkets informationsträffar i Fagersta och Norberg (Extra medlemsbrev 2023-09-14).
- Information om bekämpningen av afrikansk svinpest, inklusive samarbetet mellan förbundet, Jordbruksverket och SVA, samt vikten av att som jägare agera om man hittar självdöda vildsvin (Nyhetsbrev 2023-10-27, 2023-11-24 och 2024-03-22, Medlemsbrev 2023-09-26).
- Möjligheten att bli en resurs för jaktlaget genom att gå Viltundersökarutbildningen (Medlemsbrev 2024-05-13).

Svenska Jägareförbundet

Jakttabellen

Förbundet tar årligen fram en jakttidtabell för innevarande jaktår. Den är digitalt tillgänglig för medlemmar med digitalt medlemskort. Det finns också en tryckt version, men av kostnadsskäl är upplagan numera liten (2 500 ex. 2023/2024). I jakttidtabellen redovisas aktuella jakttider för jaktbara viltarter men den innehåller också övergripande information om jakt, däribland juridik, etik, tillvaratagande samt viltprovtagning. Texten om viltprovtagning uppdateras årligen i samråd med SVA.

I jakttidtabellen för 2023/2024 beskrevs kortfattat hur SVA:s fallviltundersökning fungerar, hur man rapporterar fallvilt och skickar in djurkroppar till SVA, hur jägare kan bidra till den under jaktåret pågående övervakningen av rävens dvärgbandmask, samt en påminnelse om att det är extra viktigt att rapportera observationer av självdöda vildsvin samt magra hjorddjur till den kontinuerliga övervakningen av afrikansk svinpest respektive CWD.

Övrig information till jägare

Förbundet informerar fortlöpande om aktuella viltsjukdomar och viltprovtagning vid olika träffar med jägare, digitala såväl som fysiska. Förbundet svarar fortlöpande på enskilda jägares frågor som rör viltsjukdomar, viltprovtagning och hur man kontaktar och skickar in prover till SVA. Informationen förmedlas av förbundets kontaktpersoner/koordinatorer för viltprovtagning, övriga jaktvårdskonsulenter samt på förbundets kurser.

I samband med utbrottet av afrikansk svinpest i Fagersta så upplevde förbundet under hösten 2023 och vårvintern 2024 en kraftigt ökad efterfrågan på information om afrikansk svinpest. Som en följdeffekt ökade dessutom intresset för att höra mer om andra viltsjukdomar och vilt-sjukdomsövervakning. Efterfrågan ökade särskilt i södra Sverige, som inte berördes av det pågående utbrottet men där vildsvin är relativt vanliga. Förbundets konsulenter tog tillfället i akt och mötte efterfrågan genom att vid fler tillfällen, och/eller mer ingående än vanligt, informera om afrikansk svinpest, viltsjukdomar och viltprovtagning vid olika träffar med jägare.

Förbundet bedriver en omfattande kursverksamhet med utbildningar på olika teman. Förbundet tar genom många av utbildningarna upp sjukdomar relaterade till den/de viltarter som behandlas i utbildningen.

Genom Viltundersökarutbildningen ges en bred kunskap om vilt och aktuella sjukdomar samt vad man ska göra om misstanke om sjukdom föreligger. I materialet ingår information om aktuella sjukdomar, samt hur man kan bidra till SVA:s fallviltundersökning genom att rapportera misstänka sjukliga förändringar hos vilt.

I utbildningsmaterialet Urban viltförvaltning, som riktar sig till kommunjägare och vilthandläggare på kommunerna, finns också information om hur man kan bidra till SVA:s fallviltundersökning, vilka djurarter som är av intresse och hur man gör för att skicka in prover. Utbildningsmaterialet togs fram under 2023 och en första provomgång av kursen hölls i slutet av november.

Svenska Jägareförbundet

Utvärdering av informationsinsatser

Vid uppdragets årsmöte, där verksamheten under jaktåret 2023/2024 diskuterades med berörda myndigheter (se 3.3 3.3. Avstämningsmöten), framhöll SVA att informationsdelen av uppdraget fungerat mycket bra. SVA och förbundets personal har samverkat kring insatser, och SVA bedömer att man därigenom fått ut bra information som gynnat viltövervakningen.

SVA har också under fortlöpande avstämningsmöten med förbundet meddelat att nyheter som förbundet publicerar på sin webbplats och sociala medier om övervakningen av rävens dvärgbandmask fått effekt genom ett ökat antal förfrågningar och beställningar av provkit från frivilliga som vill bidra till övervakningen.

Utbrottet av afrikansk svinpest hösten 2023 medförde en medial informationstopp som ökade den allmänna kännedomen om att man bör rapportera observationer av döda vildsvin till SVA. Betydligt fler vildsvin än vanligt rapporterades till och med våren 2024. På årsmötet i oktober 2024 meddelade SVA dock att antalet inrapporterade fall minskat igen. Det skulle delvis kunna förklaras av att fler numera känner till att det enbart är förmodat självdöda vildsvin som ska rapporteras, inte till exempel trafikdödade vildsvin, men erfarenheten hos både SVA och förbundet är att många tenderar att glömma av rapportering och viltprovtagning när det inte längre är en nyhet.

Informationsdelen av uppdraget utgör därför en viktig del av det lågintensiva informationsnötande som kan bidra till att jägare rapporterar upphittat fallvilt till SVA, samt deltar i riktad viltsjukdomsövervakning genom att skicka in prover. Att jägare är en nyckelgrupp har varit tydligt under det gångna året genom att det var rapporter från jägare som ledde till att utbrottet av afrikansk svinpest upptäcktes på ett relativt tidigt stadium, vilket underlättat bekämpningen. Det är följaktligen fortsatt viktigt med fortlöpande informationsinsatser till jägare om viltprovtagning för att förbättra förutsättningarna för att nya sjukdomsutbrott upptäcks tidigt.

Sammanfattning

Förbundet har i enlighet med avtalet informerat enskilda jägare om behovet av att samla in fallvilt eller prover från dött vilt för viltsjukdomsövervakning, samt om hur insamling och transport till SVA löses praktiskt. Information har förmedlats via hemsidor/tidningar/sociala medier samt genom riktade utskick till jägare. Därutöver har förbundet informerat jägare om viltsjukdomar och behovet att bidra till viltprovtagning vid fysiska och digitala träffar och utbildningar. SVA bedömer att informationsdelen av uppdraget fungerat mycket bra. Förbundet anser att informationsdelen av uppdraget är fortsatt viktig då den kan bidra till att upprätthålla medvetenheten hos jägare om att fynd av självdött vilt bör rapporteras till SVA.

Svenska Jägareförbundet

3.1.1 SAMVERKAN MED MYNDIGHETER OCH UTVECKLINGSARBETE

Enligt avtalet förväntas förbundet ha ett nära samarbete med SVA i syfte att uppnå en flexibel samverkansorganisation för fortlöpande insamling av det vilt och de prover som SVA bedömer vara av största vikt utifrån rådande viltsjukdomsläge. Förbundet förväntas också konstruktivt bidra till att utveckla och förbättra viltsjukdomsövervakningen tillsammans med andra berörda aktörer.

Samverkan mellan relevanta myndigheter och förbundet sker fortlöpande vid behov, via mejl och telefon. Samverkan inkluderar direkta kontakter mellan myndigheterna och länsansvariga koordinators/kontaktpersoner, samt nationellt viltprovtningsansvarig på förbundet, men också formella möten.

Från förbundets sida är det i första hand nationellt viltprovtningsansvarig som deltar vid formella möten med myndigheter kring uppdraget. Nationellt ansvarig samverkar i sin tur i internt med förbundets tre regionalt ansvariga som i sin tur samverkar med kontaktpersonerna/koordinators för viltprovtagning i länen. Nationellt ansvarig samlar upp information och frågor från förbundet och tar med sig dessa till myndighetsmötena, inklusive utvecklings- och förbättringsförslag.

Inom ramen för viltprovtningsuppdraget ska förbundet sammankalla och hålla i ett årligt möte med representanter för SVA, Naturvårdsverket, Jordbruksverket och Livsmedelsverket (se 3.3 Avstämningsmöten). Årsmöten har hållits i oktober 2023 och 2024. Vid mötena presenterades och diskuterades förbundets verksamhet inom uppdraget, utvecklingsbehov samt förslag på lösningar. Myndigheternas synpunkter har beaktats i såväl verksamheten under 2023/2024 som i utvecklingsförslagen i föreliggande årsredovisning (se 3.4 Identifierade utvecklings- och förbättringsförslag samt prioritetsordning). Myndigheternas representanter och förbundet är överens om att det är tillräckligt med ett årligt möte där alla samlas, men samverkan mellan de olika myndigheterna och förbundet sker också vid andra möten.

SVA och förbundet har haft två avstämningsmöten, ungefär halvårsvis, för samverkan kring viltprovtningsfrågor och viltsjukdomsinformation. Under mötena sker en bred avstämning om viltsjukdomsläget, pågående övervakningsprojekt på SVA, vilka viltsjukdomsrelaterade frågor förbundet möter i sin verksamhet lokalt och regionalt, vilka viltprovtningsinsatser förbundet bör fokusera sin informationsverksamhet på, samt utvecklingsmöjligheter inom viltprovtagningen.

SVA och förbundet har också samarrangerat ett seminarium om SVA:s pågående viltprojekt för jägare/personal som förestår förbundets utlämningsställen samt förbundets jaktvårds-konsulenter (se 3.1.1 Utlämningsställen).

Jordbruksverket och förbundet har fortlöpande kontakter och möten vid behov, i första hand kring afrikansk svinpest. Förbundet deltar också i Jordbruksverkets samverkanskonferenser kring afrikansk svinpest. Syftet med samverkanskonferenserna är att samla alla aktörer och diskutera förebyggande åtgärder för att minska risken att afrikansk svinpest introduceras till Sverige, inklusive informationsinsatser till olika målgrupper.

Svenska Jägareförbundet

Jordbruksverket håller normalt samverkanskonferenser varannan månad. Under 2023/2024 så hölls ett antal extra konferenser på grund av svinpestutbrottet i Fagersta. Syftet var att informera om läget och svara på frågor, men också att upprätthålla samverkan och ge tillfälle att samordna kommunikationsinsatser. Eftersom förbundet aktivt medverkade i bekämpningsarbetet i Fagersta deltog förbundet i de extra samverkansmötena, dels för att kunna bidra till lägesrapporteringen, dels för att upprätthålla samverkan kring information. I takt med att bekämpningsarbetet gick framåt återgick samverkanskonferenserna till att fokusera på förebyggande informationsarbete som kan minska risken för nya utbrott. Förbundet deltog under 2023/2024 i fyra ordinarie och elva extrainsatta samverkanskonferenser.

Livsmedelsverket och förbundet ser inga behov av regelbundna möten, utan samverkar när behov uppstår. Exempel på detta under 2023/2024 är att förbundet spred Livsmedelsverkets information om hur man som viltundersökare ska agera vid misstanke om afrikansk svinpest hos fällda vildsvin, samt om möjligheten för jägare att bidra med prover från rådjurskött för cesiumtestning.

Naturvårdsverket och förbundet har haft tre avstämningsmöten rörande uppdraget där frågor kring verksamheten, avtalet och rapportering avhandlats.

Bekämpning av afrikansk svinpest – samverkan utöver uppdraget Viltprovtagning

Bekämpningen av utbrottet av afrikansk svinpest under 2023/2024 innebar en intensiv samverkan mellan personal från Jordbruksverket, SVA och förbundet på plats i Fagersta. Förbundets insatser i bekämpningsarbetet ingick inte i uppdraget Viltprovtagning, men det har stärkt kontaktytorna mellan myndigheterna och förbundet.

Vid årsmötet för uppdraget Viltprovtagning konstaterades att det varit positivt att få arbeta tillsammans under en längre tid, och att det ömsesidiga förtroende som byggts upp kan vara värdefullt också framgent. Det gäller inte minst kontakterna som utvecklats mellan personal på förbundet och ansvarig personal på myndigheterna, vilket medfört att deras kontakter blivit mer naturliga också inom ramen för annan viltprovtagning. Det vore positivt om den relationsbyggande samverkan som uppstod under bekämpningsarbetet också kan utvecklas inom ramen för framtida verksamhet inom det upphandlade uppdraget.

Sammanfattning

Förbundet har i linje med avtalet samverkat fortlöpande med SVA och andra myndigheter, samt haft en fortlöpande intern och extern diskussion kring genomförd verksamhet samt utvecklingsmöjligheter.

Svenska Jägareförbundet

3.3 AVSTÄMNINGSMÖTEN

Enligt avtalet ska förbundet årligen, senast den 1 september, sammankalla Naturvårdsverket, SVA, Jordbruksverket och Livsmedelsverket för ett gemensamt möte. Förbundets ska vid mötet redovisa det föregående jaktårets aktiviteter samt identifiera framtida risker, förslag på lösningar och utvecklingsbehov avseende viltprovtagning.

Förbundet skickade ut kallelsen till avstämningsmötet för 2022/2023 års verksamhet 2023-07-07, efter överenskommelse med myndigheternas representanter om lämpligt datum och tid. Mötet genomfördes digitalt 2023-10-19. Utöver förbundet medverkade SVA och Naturvårdsverket, medan Jordbruksverket och Livsmedelsverket fick förhinder.

Förbundet skickade ut kallelsen till avstämningsmötet för 2023/2024 års verksamhet 2024-06-18, efter överenskommelse med myndigheternas representanter om lämpligt datum och tid. Mötet genomfördes digitalt 2024-10-18 med deltagare från samtliga kallade myndigheter.

Vid båda avstämningsmötena redovisade förbundet sina aktiviteter inom ramen för uppdraget under föregående jaktår, samt vilka framtida risker, förslag på lösningar samt utvecklingsbehov som förbundet identifierat. Verksamheten och utvecklingsbehov diskuterades och myndigheterna bidrog med sina synpunkter. Synpunkterna beaktades i årsredovisningen för 2022/2023, i verksamheten 2023/2024 samt i föreliggande årsredovisning (se 3.1.1 Samverkan med myndigheter och utvecklingsarbete, 3.4 Identifierade utvecklings- och förbättringsförslag samt prioritetsordning).

Sammanfattning.

Förbundet har sammankallat och genomfört avstämningsmöten i enlighet med avtalet.

3.4 AVVIKELSER VID GENOMFÖRANDET AV UPPDRAGET SAMT VIDTAGNA ÅTGÄRDER

Enligt avtalet ska förbundet ha minst två utlämningsställen per län i Sveriges åtta största län. Ett utlämningsställe som representerar Västerbotten (nr. 3 i Fig. 1) ligger nästan på länsgränsen Jämtland-Västerbotten, vilket godkänts av Naturvårdsverket utifrån bedömningen att ändringen/avsteget inte bör ha någon betydande negativ effekt (se Återrapportering 1/7 2022-30/6 2023).

Svenska Jägareförbundet

3.4 IDENTIERADE UTVECKLINGS- OCH FÖRBÄTTRINGSFÖRSLAG SAMT PRIORITETSORDNING

Förbundet ska enligt avtalet identifiera utvecklings- och förbättringsförslag inom verksamheten samt föreslå prioritetsordning för åtgärder. Förbundet har haft en fortlöpande diskussion om verksamheten, inklusive utvecklings- och förbättringsmöjligheter, såväl internt som med SVA och Naturvårdsverket. Diskussionen fördjupades under årsmötet i oktober 2024 där representanter för SVA, Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Naturvårdsverket deltog (se 3.1.1. Samverkan med myndigheter och utvecklingsarbete).

Årsmötet kom fram till att de förbättringsförslag som föreslogs i årsredovisningen för 2022/2023 kvarstår (se Återrapportering 1/7 2022-30/6 2023). De högst prioriterade förslagen fokuserar på hur verksamheten skulle kunna struktureras för att skapa den flexibla samverkansorganisation för viltprovtagning som uppdraget syftar till. Eftersom informationsdelarna i uppdraget redan fungerar mycket bra (se 3.1.1. Information) har utveckling som rör information lägre prioritet.

Förbundets förslag, med beaktande av myndigheternas synpunkter, listas här i prioritetsordning.

1. Fasta utlämningsställen med passiv materialutlämning kan avvecklas till förmån för en mer aktiv, flexibel och behovsstyrd materialdistribution

Enligt avtalet ska förbundet tillhandahålla 29 utlämningsställen för SVA-material, det vill säga det material som ska användas för att skicka in dött vilt samt prover från vilt till SVA. Materialet ska endast lämnas ut till personer som av SVA fått besked om att prover ska skickas in, vilket gör att förfrågningar till utlämningsställena måste förmedlas via SVA. Utlämningsställena har dock inte använts under 2023/2024, med undantag av enstaka tillfällen då förbundets kontor lämnat ut material och/eller jaktvårdskonsulenter använt material för att skicka in prover (se 3.1.1 Utlämningsställen). Utlämningsställena användes knappt heller 2022/2023 (se Återrapportering 1/7 2022-30/6 2023).

Förbundet upplever följaktligen att den avtalade organisationen av utlämningsställen inte motsvaras av en efterfrågan på tjänsten. Förbundet kan inte heller marknadsföra tjänsten eftersom alla förfrågningar måste förmedlas via SVA.

Under årsmötet diskuterades bakgrunden och möjliga skäl till att utlämningsställena knappt används. Förbundets bild är att SVA, inför upphandlingen av uppdraget 2022, bedömde att det fanns en potential i att ha fasta utlämningsställen särskilt i de delar av landet där postgången kan ta tid. Det är vanligt att rapportörer som av SVA ombeds skicka in dött vilt, eller prover från det, har svårt att lösa förvaring i kyl/frys till SVA-materialet anländer per post, vilket skulle kunna göra rapportörerna benägna att själva hämta material på ett utlämningsställe.

Det finns dock troligen flera skäl till att utlämningsställena knappt kommit att användas. SVA upplever att rapportörer som ska skicka in prov hellre får materialet skickat till sig. Det upplevs enklare att hämta ut materialet på exempelvis den lokala mataffären än på en annan plats, och det

Svenska Jägareförbundet

är sannolikt en liten del av rapportörerna som råkar bo nära ett utlämningsställe. För SVA:s del har den etablerade rutinen att skicka materialet per post varit administrativt enklare. Det tar tid att stämma av rapportörens adress gentemot kontaktlistan för att se om det finns ett utlämningsställe att erbjuda i rapportörens närhet, vilket gör att detta ofta inte görs.

Vid årsmötet framfördes att det, om SVA ser behov av det, finns ett antal naturliga kontaktpunkter med stor geografisk spridning som skulle kunna fungera som uthämtningsställen. Utöver förbundets kontor finns exempelvis distriktsveterinärer, länsstyrelsen och livsmedelsverkets kontor. Om en sådan verksamhet inte skulle kunna ingå i myndigheternas/distriktsveterinärernas redan befintliga uppdrag skulle den dock kräva en finansiering som sannolikt är större än den nuvarande resursen för uppdraget Viltprovtagning. Viltprovtagningsuppdraget finansieras dessutom genom Viltvårdsfonden som ska användas till att främja viltvården. Skulle utlämningsverksamheten riskera att breddas genom att fler aktörer involveras, till exempel genom ett potentiellt överlapp med sjukdomsövervakning hos tamdjur, skulle verksamheten snarare utgöra en allmännytta som ska finansieras via andra medel.

Till skillnad från den ”passiva” materialutlämning som enligt uppdraget Viltprovtagning ska göras på utlämningsställena så hade förbundet under 2023/2024, i likhet med 2022/2023 (se Återrapportering 1/7 2022-30/6 2023), en efterfrågan från SVA och andra myndigheter på ”aktiva” viltprovtagningsinsatser som inte ingår i nuvarande uppdrag. De har därför bekostats genom separata medel från myndigheterna eller genom att förbundet prioriterat insatserna så högt att de genomförts ”in kind”.

Ett exempel på en aktiv viltprovtagningsinsats under 2023/2024 är förbundets uppdrag rörande SVA:s övervakning av rävens dvärgbandmask. Jaktvårdskonsulenter har bland annat aktivt fördelat provtagningsskit till särskilt utvalda jägare (ofta rävjägare), konsulenter har själva samlat och skickat in prover, och de har uppmuntrat andra jägare att bidra genom att erbjuda provtagningsskit i samband med informationsmöten, kurser och andra träffar.

Andra exempel på aktiva insatser är att konsulenter under 2023/2024 tagit spillningsprov på rådjur som referensmaterial till SVA:s pågående studie av diarré hos rådjur. Konsulenter i norra Sverige har informerat om behovet att rapportera och skicka in döda harar för att undersöka förekomst av harpestsmitta, med fokus på hur djuren kan hanteras på ett smittsäkert sätt, samt i en del fall bistått privatpersoner genom att ta hand om och skicka in upphittade harar till SVA.

Några konsulenter har provtagit vildsvin som rapporterats till fallviltundersökningen för afrikansk svinpest. Konsulenter har också fördelat provkit för afrikansk svinpest till jägare utanför den smittade zonen kring Fagersta där en förstärkt övervakning genomfördes under utbrottet. Vidare har konsulenter fördelat provtagningsskit till utvalda jägare/jaktlag för att bistå Stockholms universitet och Uppsala universitet som på uppdrag av Naturvårdsverket organiserat övervakning av genetisk mångfald hos älg respektive ripa.

Svenska Jägareförbundet

Under årsmötet konstaterade SVA att myndigheten kan bli bättre på att nyttja de fasta utlämningsställen så länge nuvarande avtal för uppdraget Viltprovtagning gäller, men i en framtida viltprovtagningsverksamhet anser SVA att behovsstyrda punktinsatser som innebär någon form av ”aktiv” viltprovtagning har högre prioritet än fasta utlämningsställen.

Förbundet föreslår att materialdistribueringsdelen av uppdraget med fördel skulle kunna utvecklas från nuvarande passiva upplägg för materialuthämtning på fasta utlämningsställen till en aktiv basverksamhet med en specificerad maximal årlig omfattning, och/eller att aktiva insatser utöver basnivån kan genomföras efter avrop. En aktiv verksamhet skulle exempelvis kunna inkludera aktiv materialdistribuering till utvalda jägare/jaktlag, och/eller materialutlämning till jägare från tillfälliga utlämningsställen som skapas vid behov på en viss plats. SVA kan fortlöpande bedöma och prioritera vad en sådan viltprovtagningsverksamhet bör inriktas på, men den kan lämpligen organiseras via en länsansvarig koordinator.

2. Antalet kontaktpersoner/koordinatorer kan minskas till en koordinator per län om de fasta utlämningsställena avvecklas

Enligt avtalet ska förbundet ha minst två personer per län knutna till sig som är kontaktpersoner/koordinatorer, det vill säga totalt minst 42 kontaktpersoner/koordinatorer.

Förbundet har valt att nyttja länsansvarig jaktvårdskonsulent, utlämningsansvarig person på förbundets kontor samt jägare (privatpersoner) som förestår utlämningsställen som kontaktpersoner/koordinatorer. Av praktiska skäl finns 2-3 kontaktpersoner/koordinatorer per län (se 3.1.1 Kontaktpersoner/koordinatorer). Eftersom utlämningsställena knappt används av SVA (se 3.1.1 Utlämningsställen samt punkt 1 ovan) så saknar drygt hälften av dessa kontaktpersoner i praktiken en funktion i verksamheten.

Vid årsmötet framhöll SVA att det är bra att ha kontaktpersoner för Viltprovtagning, men att det kan vara enklare att kommunicera med en koordinerande person som har ett kontaktnätverk än med ett större antal personer. I diskussionen på årsmötet framkom också att en kontaktlista med ett mindre antal nyckelpersoner är lättare att hålla uppdaterad, och att en kontaktlista med enbart anställd personal inte kräver den sekretesshantering med avseende på privatpersoners personuppgifter som förbundets nuvarande upplägg kräver (se 3.1.1 Tillgång till aktuella kontaktuppgifter).

Förbundet föreslår följaktligen att om de fasta utlämningsställena avvecklas så kan materialdistribueringsdelen av uppdraget utföras med ökad funktionalitet genom en kontaktperson per län. Den länsansvariga koordinatoren utgör en flexibel mänsklig knutpunkt som kan styra informations- och provtagningsinsatser till en specifik region, eller till kontakter som finns på rätt plats, beroende på vilken undersökning och prover det handlar om.

Svenska Jägareförbundet

3. Utökad samverkan genom informationsspridning

Samverkan mellan förbundet och myndigheter har fungerat bra under verksamhetsåret. Ett sätt att utöka samverkan är att SVA i högre grad använder kontaktlistan till kontaktpersoner/koordinatorer för att direkt förmedla information som bör nå jägare. Det kan vara informationsmaterial som skulle kunna presenteras vid träffar med jägare. SVA skulle även kunna använda kontaktlistan för att "röd-flagga" om det finns indikationer på ett sjukdomsutbrott som gör att jägare i en viss del av Sverige bör göras mer uppmärksamma på fallvilt eller sjukdomstecken hos en viss art, samt rapportera eventuella fynd och observationer av den arten.

4. Utveckling av fasta utlämningsställen

Som komplement till en mer aktiv distribuering av SVA-material som ska användas för att skicka in dött vilt samt prover från dött vilt (se punkt 1) så skulle verksamheten på fasta utlämningsställen kunna utvecklas. Alternativt skulle en del fasta utlämningsställen kunna behållas, exempelvis så att länsansvarig koordinator har tillgång till material via sitt kontor. Nackdelen med fasta utlämningsställen är dock att det är svårt att förutse var behov av provtagningsmaterial kommer uppstå.

5. Informationssamverkan kring utskick via jaktkortet

Förbundet har föreslagit att samverkan kring viltprovtagningssinformation till samtliga aktiva jägare via Naturvårdsverkets jaktkortsutskick är en möjlighet. Detta diskuterade Naturvårdsverket och förbundet framför allt under jaktåret 2022/2023. I och med att utrymmet för information i samband med jaktkortsutskicket är mycket begränsat så är redan befintlig information tillräcklig. Framtida samverkan kring jaktkortsutskicket har därmed låg prioritet, även om detta inte behöver uteslutas.

FOTO AFRIKANSK SVINPEST: ESTELLE ÅGREN/SVA

Svenska Jägareförbundet

Identifierade risker

På årsmötet diskuterades risker som rör uppdraget.

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag genomfört en utredning kring de upphandlade verksamheterna som finansieras av Viltvårdsfonden. Naturvårdsverkets bedömning av uppdragets värde samt politiska beslut kan komma att påverka huruvida ett Viltprovtagningsuppdrag upphandlas på nytt samt hur uppdraget i så fall utformas.

Det pågår också en utredning om en ny Viltmyndighet. Om uppdraget att upphandla verksamheter som finansieras genom medel ur Viltvårdsfonden flyttas till en ny myndighet kan den ha en annan syn på behovet av verksamheten.

Om Naturvårdsverket beslutar att en ny upphandling ska genomföras så är det av yttersta vikt att Naturvårdsverket kommunicerar med SVA och andra berörda myndigheterna kring uppdragets utformning, så att det svarar mot myndigheternas behov.

Sammanfattning

Under årsmötet konstaterades att informationsdelarna i uppdraget fungerar mycket bra, men det finns utvecklings- och förbättringsbehov, särskilt vad gäller strukturen för utlämningsställen och antal kontaktpersoner/koordinatorer (se 3.1.1. Utlämningsställen, 3.1.1 Kontaktpersoner/koordinatorer). Den avtalade strukturen bygger på ett fåtal geografiskt fasta punkter medan fallvilt påträffas överallt i landet. Vidare är det svårt att förutsäga var sjukdomsutbrott kommer inträffa, eller var det kommer finnas ett behov av riktad sjukdomsövervakning.

För att uppnå den flexibla samverkansorganisation för viltprovtagning som är ett centralt mål inom uppdraget så föreslår förbundet att strukturen som bygger på fasta geografiska punkter ska ersättas med flexibla mänskliga koordinatörer som kan styra information, materialdistribuering och provtagningsinsatser till en specifik region, eller till kontakter som finns på aktuell plats, beroende på vilken undersökning och prover det handlar om.

ÖSTER MALMA DECEMBER 2024

Öster Malma den dag som framgår av våra elektroniska underskrifter.

Bodil Elmhagen
Forskningssamordnare

Åke Granström
Vice generalsekreterare

Denna återrapportering har signerats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.